

НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ

Гузій І.С.

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті проведений аналіз можливостей використання інтегративного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Визначено основні напрями його використання. Висвітлено такі аспекти як інтеграція професій, інтеграція знань, інтеграція умінь тощо.

Ключові слова: інтегративний підхід, професійна підготовка, напрями майбутні фахівці, інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Постановка проблеми. Проблема інтеграції не є новою для педагогіки, де інтеграційні тенденції (міжпредметна інтеграція, інтеграція теоретичного та практичного навчання, інтеграція форм організації навчання, інтеграція професій, когнітивна інтеграція тощо) простежуються з давніх часів. Завдання синтезу різнопредметних знань, організації цілісного освітнього простору, відповідного людині, що забезпечує його продуктивний і вільний особистісний розвиток, послідовно розв'язувалось у ході історичного розвитку педагогіки. ХХ століття переводить цю проблему в площину масової освіти [7, с. 23]. Тільки у 80-ті роки минулого століття поняття «міжпредметні зв'язки» поступилося своїм місцем поняттю «інтеграція».

Введення в педагогіку на початку 80-х рр. ХХ ст. понять «інтеграція» та «інтегрований навчальний курс» стає важливим моментом розвитку інтеграційних процесів в освіті [6]. Інтеграція сприяє створенню в тих, хто навчається, глибинних зв'язків між різними знаннями, розширює їхні потенційні можливості. З 90-х років теорія інтеграції в дидактичному аспекті почала активно розвиватися в Україні. Відтак, на початок ХХІ століття педагогічна наука накопичила певний досвід щодо вивчення явища інтеграції, її значущості для освіти та практики використання у навчальному процесі.

Традиційна дискретно-дисциплінарна модель реалізації змісту навчання протягом тривалого періоду забезпечувала підготовку поколінь висококваліфікованих фахівців, що відповідали вимогам свого часу, однак нові суспільно-економічні відносини, а також зміна вимог до сучасного фахівця зумовлюють необхідність її корекції. Формальна роз'єднаність споріднених дисциплін у навчальних планах, невинуваті відмінності в поняттєво-термінологічному апараті, слабе використання інтегративного підходу не сприяють цілеспрямованому формуванню цілісної системи знань майбутніх фахівців. Загальні відношення, зв'язки, залежності розкриваються у кожній навчальній дисципліні шляхом своїх власних, специфічних методів, мають власний понятійний апарат і внутрішній зміст. Саме інтеграція знання призвела до утворення різних циклів дисциплін та їх комплексів [1, с. 173]. *Інтегративний підхід* забезпечує органічне поєднання різноманітних знань і методів пізнання на науково визначеній основі.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

У статті ми спиралися на методологічні ідеї інтеграції С. Гончаренка, теоретичні розробки основ професійної підготовки в контексті інтеграції в освіті (О. Білик, Н. Божко, Л. Дольнікова, О. Дубинчук, М. Костюченко, В. Кузьменко, О. Левчук, М. Пайкуш, І. Пастирська, О. Сергєєв, В. Сидоренко, М. Чапаєв, Т. Якимович) та ін. Водночас, низка проблем, які стосуються використання інтегративного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи ще потребують свого окремого дослідження.

Метою даної статті є висвітлення можливостей та виокремлення основних напрямів використання інтегративного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Термін інтеграція був упроваджений у науку у 1857 році англійським вченим Г. Спенсером та означав механічне об'єднання і комбінацію роз'єднаних елементів [16]. Нині це поняття має принаймні два значення: поняття, що позначає стан зв'язності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле; процес зближення і зв'язку яких-небудь частин, елементів, об'єднання їх в єдине ціле, що відбувається разом з процесами їх диференціації.

Міждисциплінарна інтеграція часто фігурує як узгодження лише наукового змісту навчальних дисциплін. Однак, її справжньою метою є «уміння студентів використовувати «апарат» (методологію, основні поняття і положення) дисциплін як методологічний, теоретичний і технологічний засіб дослідження пізнавальних і професійних проблем і завдань» [8, с. 10]. При цьому здійснення міждисциплінарної інтеграції має забезпечувати побудову цілісних моделей явищ, які вивчаються; створення умов для усвідомленого розуміння студентом цих явищ і вирішення конкретних пізнавальних проблем і ситуацій; уміння студентів; цілісний розвиток особистості студента тощо.

Першочерговим завданням щодо якісних і кількісних показників випускника, як інтегрованого підсумку діяльності всієї педагогічної системи, є, насамперед, виокремлення функціонально-змістових складових його професіоналізму, які ми трактуємо як фахові компетентності випускника [4, с. 522] забезпечення єдності у критеріях визначення якості знань студентів

з окремих фундаментальних та фахових дисциплін нормативного та вибіркового блоку та програмних компетентностей, як інтегрованого підсумку навчання за відповідним освітнім рівнем відповідно до національної рамки кваліфікацій.

На думку Ю. Козловського «професійна інтегродогія органічно включається в усі галузі педагогічної педагогіки, доповнюючи та конкретизуючи їх. Напрями, за якими передбачається вдосконалення освітнього процесу, пов'язані з розвитком інтегродогії, зокрема – перетворення змісту традиційних компонентів знань конструкторської, структурна перебудова технологічного забезпечення засвоєння інтегрованого змісту освіти, укрупнення едукативних одиниць і створення принципово нових едукативних конструкторцій на інтегративній основі тощо» [10, с. 109]. Перспективи розвитку інтегративних процесів спрямовані на розвиток інтегративних парадигм професійної освіти, інтегративних процесів в педагогічних науках, інтегративність та інтеграцію педагогічних систем, мінімізацію кількості освітніх принципів, що сприятиме оптимізації навчально-виховного процесу у професійній підготовці фахівців усіх рівнів та розвитку педагогічної науки. Професійна інтегродогія як підсистема інтегродогії, предметом має цілісне дослідження професійної освіти та професійного розвитку особистості. В її основі лежать теоретичні закономірності та методологічні принципи, а основний ефект полягає в раціональному архівуванні та згортанні старих знань та органічному включенні нових знань в систему професійної підготовки.

Виходячи з викладеного вище використовуємо у своєму дослідженні таке означення: інтеграція – «це процес взаємодії елементів (із заданими властивостями), що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується зінтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, в структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів» [11, с. 63]. Зокрема, освітня інтеграція – це процес взаємодії елементів (із заданими властивостями), що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується зінтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, в структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів.

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє визначити *сутність інтегративного підходу* до навчального процесу, що полягає у «встановленні зв'язків між складовими змісту навчання шляхом педагогічного обґрунтування та перетворення реально існуючих зв'язків між поняттями, явищами, науками, галузями тощо. Науково обґрунтована інтеграція знань в оптимальному поєднанні з предметними знаннями є одним з найважливіших чинників у професійній підготовці» [17, с. 251]. Інтегративний підхід до змісту навчання передбачає інтеграцію як зовнішню, так і внутрішню, як змістову, так і процесуальну [14]. Інтегративні процеси здатні виконувати організаційну роль в освіті, дають можливість отримати нові результати в рамках

тих самих компонентів, забезпечують сумісність наук і знань із різних систем завдяки загальній методології, універсальним логічним прийомам сучасного мислення. Концептуальні основи інтеграції в навчальному процесі визначаються проблематикою інтеграції в контексті розвитку сучасних освітніх систем, оновленням змісту навчання на базі інтегративного підходу, логічним поєднанням фундаментальних і прикладних понять та поєднанням інтегративного змісту навчання з інтегративними методами та формами організації навчання тощо.

Інтегративний підхід в освіті – підхід, що приводить до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність. Результатом інтегративного підходу можуть виступати цілісності знань різних рівнів – цілісність знань про дійсність; про природу; з тієї чи тієї освітньої галузі; предмета, курсу, розділу, теми [3]. Інтегративний підхід реалізується у процесі вивчення інтегрованих курсів чи окремих предметів шляхом їх взаємопроникнення на основі спільних для всіх предметів понять, застосування форм і методів навчання, контролю і корекції навчальних досягнень тих, хто навчається, що спрямовують навчальний процес на об'єднання знань.

На наш погляд, інтегративний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, має декілька важливих напрямів, а саме:

1. Інтеграція професій (спеціальностей).

У процесі професійної підготовки важливою є проблема інтеграції професій, що проявляється при паралельному освоєнні декількох спеціальностей та ступеневому навчанні у вищих навчальних закладах за спорідненим профілем. Інтеграція професій може здійснюватися на основі різних принципів. Це, зокрема, інтеграція, яка базується на наявності інваріантних елементів діяльності; інтеграція, заснована на спільності трудових функцій чи засобів праці, суміщенні професій тощо. Мета інтеграції професій також може бути різною. Наприклад, одним з критеріїв можуть бути цілі навчання: виробнича чи дидактична. Необхідність групування професій на дидактичній основі, «тобто, визначення профілів, груп професій і груп навчальних дисциплін, які можуть надати узагальненого характеру міжпредметним зв'язкам» [5, с. 35], визнана давно і тісно пов'язана з інтегративними процесами в освіті. У цьому випадку інтеграція професій сприяє розумній уніфікації навчальної документації даного профілю.

Наприклад, у царині галузевого бібліотекознавства повинен працювати сучасний проблемно-орієнтований бібліотекар, або, як його називають американські колеги, «галузевий бібліотекар» [20], або «інтегрований бібліотекар», дотримуючись абсолютної точності в трактуванні – «вбудований бібліотекар» (англ. embeddedlibrarian). Галузеве бібліотекознавство є характерною інновацією, яка створює нову модель бібліотеки та її роботи з інформацією.

Як зазначає А. Соляник, вперше в історії розвитку бібліотечно-інформаційної освіти України нині відбувається колегіальне формування змісту та широке громадське обговорення проекту стандарту фахової освіти, але цей процес суттєво

ускладнюється необхідністю гармонізації переліку професійних компетентностей майбутніх інформаційних працівників, що будуть навчатися в межах єдиної інтегрованої спеціальності. Аналіз пропозицій та зауважень науково-педагогічної громадськості профільних вишів до проекту стандарту підготовки бакалавра зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» дозволив визначити наявність прямих протилежних методологічних підходів до визначення змісту фахових компетентностей майбутніх випускників: від штучного їх звуження в контексті посилення гуманістично-культурологічної парадигми функціонування бібліотек і архівів як суто соціокультурних інституцій суспільства – до майже повного нівелювання особливостей цих видів документо-комунікаційних структур в контексті культивування технологічно-технократичної парадигми розвитку глобального інформаційного суспільства. Окремі представники кафедр документознавчого спрямування деяких технічних вишів і нині продовжують робити спроби теоретичного обґрунтування та практичної реалізації перейменування спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» на «Документо-інформаційний сервіс» або розподілу її на дві, що спрямовані на окрему підготовку бібліотекознавців та архівознавців, з одного боку, та документознавців-інформаціологів, з іншого [15].

В цих умовах варто дотримуватися бібліоцентричної парадигми розвитку бібліотечно-інформаційної освіти в межах єдиної інтегрованої спеціальності, оскільки об'єктивне посилення інформаційно-аналітичної функції сучасних наукових та науково-технічних бібліотек, які опанували увесь спектр автоматизованих інформаційно-комп'ютерних технологій, суттєво підвищує їх виробничий потенціал як повноправних суб'єктів інформаційного ринку. повного збирання й зберігання рукописної та друкованої культурної спадщини, краєзнавчих видань, їх наукове опрацювання, каталогізація, поцифрування найцінніших книжкових пам'яток, формування електронних архівів повнотекстових документів.

2. Інтеграція знань. Знання як компонент змісту освіти розглядається з точки зору відтворення в структурі навчального знання фонду відомостей, які, існують у суспільній свідомості [2, с. 77]: факти, теорії, константи, методи, моделі; означення поняття, судження, умовиводи; міра домінування у цьому фонді відомостей, що стосуються конкретної предметної галузі. На цій основі можна говорити про тип освіти (загальна професійна) та її вид (гуманітарний, математичний, філософський тощо).

В процесі професійного розвитку, виділяються різні види знань [19] *пропозиційні* (propositional) знання – інформація предметної області, професійні принципи, визнані результати конкретних досліджень («знаю що»); інколи такий базис знань зветься «декларативні знання» (Skakun E.) або «описові знання»; вони є сукупними академічними знаннями, визнаними людством як правильні; *процедурні* (procedural) знання («знаю як»), які охоплюють набуті навички, вміння збирати і подавати інформацію, а також інші розумові процеси (наприклад оцінювання, прийняття рішень, планування тощо); персональні особис-

ті знання – допропозиційні (pre-propositional) знання, уявлення, власні інтерпретації; *неявні, скриті знання* (tacit knowledge) тісно пов'язані з персональними особистими знаннями; вони накопичені протягом попереднього життя і не є явним, не піддається сумнівам; як результат вони не знаходяться під контролем свідомості.

Ключові знання майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, які підлягають інтеграції визначаємо за основними вимогами до знань, а саме такий фахівець повинен знати [12]: нормативні, науково-методичні матеріали з документаційного забезпечення управління; як організувати роботу зі службовими документами в процесі управлінської діяльності; як формувати, використовувати та зберігати документаційні ресурси (бібліотечні, архівні, музейні, інформаційні); теоретичні засади розвитку комунікаційної культури як соціокультурного феномену, моделі ділової поведінки; стилістичні норми службових документів, особливості лексичних, морфологічних, синтаксичних засобів ділових документів; систему організації діловодства на підприємстві, систему організації роботи служби документаційного забезпечення управління; основи роботи з комп'ютером, основне і спеціалізоване програмне забезпечення, технічні засоби обробки документів, правила експлуатації комп'ютерної техніки, друкарського та розмножувального обладнання, приймально-переговорних пристроїв; порядок планування, проектування та технологію роботи на базі організаційної та обчислювальної техніки служб документаційного забезпечення управління, методи розробки їх оптимальних структур.

3. Інтеграція умінь. У професійній діяльності суттєве значення мають уміння – освоєний людиною комплексний спосіб гнучкого і успішного виконання якоїсь дії в нестандартних, незвичайних, різноманітних ситуаціях. У умінні є елементи автоматизму, але в цілому воно завжди здійснюється усвідомлено, при активній участі мислення, залучення до роздумів наявних знань, постійних розумовому контролю і оцінках що відбувається в даній ситуації

Якщо засвоєні знання «однозначно вказують, що і як робити, то людина, діючи у згоді з ними, опановує простим умінням. Такі уміння виступають початковим етапом формування відповідної навички і самостійного значення для характеристики навченості не мають» [19, с. 312]. Складні уміння включають знання і навички, але самі на бездумну навичку ніколи не перетворюються. Кожного разу, виконуючи ці дії, треба напружено думати, шукати, творити, проявляти самостійність. Складні професійні уміння складають вищий рівень професійної майстерності.

Ключові уміння майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи, які підлягають інтеграції визначаємо за основними вимогами до умінь, а саме такий фахівець повинен уміти [12]: використовувати набуті знання з фундаментальних дисциплін і практичні навички в професійній діяльності; здійснювати аналітико-синтетичне опрацювання інформації; письмово та усно презентувати науковий та практичний матеріал; складати службові документи усіх видів; працювати в операційних системах, зокрема Windows, в локальних

і глобальних комп'ютерних мережах; користуватися прикладним програмним забезпеченням, зокрема текстовими редакторами, електронними таблицями, базами даних, володіти комп'ютерною графікою, зокрема діловою; усувати дефекти, проводити профілактику в операційних системах; вільно володіти машинописом; експлуатувати комп'ютерну техніку, друкарське та розмножувальне обладнання, приймально-переговорні пристрої; використовувати у своїй професійній діяльності основні економічні закони та принципи; спілкуватися (усно та письмово) українською мовою та двома поширеними європейськими мовами; організувати власну професійну діяльність та ефективно управляти часом; працювати у групах, взаємодіяти з іншими людьми, підпорядковуватися вимогам колективу.

Окрім того, важливими є інтеграція аксіологічна та інтеграція науково-методичного забезпечення, у першу чергу створення інтегративних підручників. Зокрема, І. Ключковська виділяє загальні особливості використання структурного підходу до формування змісту

інтегративного підручника [9]: в інтегративному підручнику реалізується принцип представлення зв'язків в операційному вигляді; призначення інтегративного підручника полягає у систематизації знань суміжних наук, а також у кореляції досягнень наук та явищ культури; інтегративний підручник реалізує зовнішню і внутрішню, змістову і процесуальну сторони інтеграції, є найбільш повним, дидактично виправданим тощо.

Висновки. Проведений аналіз можливостей використання інтегративного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи дав змогу визначити основні напрями його використання (інтеграція професій, інтеграція знань, інтеграція умінь, інтеграція цінностей, інтеграція науково-методичного забезпечення тощо).

До подальших напрямів дослідження відносимо обґрунтування педагогічних умов використання інтегративного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Список літератури:

1. Васіна Л.С. Інформаційні технології у навчанні математики майбутніх радіотехніків. Проблеми освіти. К.: Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. Вип. 39. С. 172–178. с. 173.
2. Гинецинский В.И. Знание как категория педагогики: Опыт педагогической когнитологии. Л.: ЛГУ, 1989. 144 с.
3. Голубова Г.В. Інтегративний підхід до роботи з педагогічно обдарованими студентами в освітньо-виховному просторі вищого навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. 22 с.
4. Дольнікова Л.В. Дидактичні умови реалізації інтегративного підходу в процесі формування змісту фундаментальних і фахових дисциплін. Молодий вчений. 2016. № 4(31). С. 519–523. 522 с.
5. Дубинчук О.С. Диференціація змісту математичної освіти в училищах різних професійних напрямів. Диференційоване навчання у закладах профтехосвіти: наук.-метод. збірник. К.: НДІ педагогіки України, 1992. С. 29–39.
6. Зверев И.Д., Максимова В.Н. Межпредметные связи в современной школе: монография. М.: Просвещение, 1986. 160 с.
7. Іванченко Є.А. Теоретико-методичні засади системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Держ. заклад «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського». Одеса, 2011. 395 с.
8. Казанцев С.Я. Дидактические основы фундаментализации обучения в системе высшего образования: монография. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 2000. 138 с.
9. Ключковська І.М. Структурування змісту інтегративного підручника з іноземних мов для майбутніх фахівців інженерних спеціальностей: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Тернопільський нац. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2006. 257 с.
10. Козловський Ю.М. Професійна інтегралогія в системі наук про освіту. Педагогічний альманах : зб. наук. праць. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. Вип. 34. С. 108–113.
11. Козловський Ю.М., Козловська І.М. Едукаційна інтегралогія: монографія. – Львів: Сполом, 2015. 360 с.
12. Концепція професійного спрямування (Вступ до фаху) : навчальний посібник для студентів гуманітарного факультету, спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», спеціалізації «Документознавство та інформаційна діяльність». Полтава: ПолтНТУ. 92 с.
13. Карпенко О.О. Концепція професійного спрямування : навч. посіб. для студ. спец. «Документознавство та інформ. діяльність». – Х.: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2008. – 48 с.
14. Корчевський Д.О. Філософські аспекти інтеграції змісту підготовки майбутніх фахівців комп'ютерного профілю / Д.О. Корчевський / Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. – Вип. 24. зб. наук. праць / за науковою ред. академіка В.І. Бондаря. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, – 2014. – С. 104–110.
15. Соляник А.А. Сучасні проблеми стандартизації вищої бібліотечно-інформаційної освіти в Україні. Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: європейські орієнтири: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. / редкол.: В.С. Пашкова та ін. К.: УБА, 2017. С. 11–16.
16. Спенсер Г. Изучение социологии. Воспитание умственное, нравственное и физическое. Минск: Беларуская Энциклапедыя, 2006. 812 с.
17. Стахмич Т.М. Інтегрований підхід до підготовки кваліфікованих робітників кулінарного профілю в професійно-технічних навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2011. с. 251.
18. Столяренко А.М. Общая педагогика. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. 479 с.
19. Eraut M. Nonformal learning and tacit knowledge in professional work. British Journal of Educational Psychology. 2000. Vol. 70. P. 113–136.
20. Shumaker D. The Embedded Librarian: Innovative Strategies for Taking Knowledge Where It's Needed: book Revuvs. NewJersey, 2012. 160 p.

Гузий И.С.

Национальный университет «Львовская политехника»

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕГРАТИВНОГО ПОДХОДА К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ИНФОРМАЦИОННОГО, БИБЛИОТЕЧНОГО И АРХИВНОГО ДЕЛА

Аннотация

В статье проанализированы возможности использования интегративного подхода к профессиональной подготовке будущих специалистов информационного, библиотечного и архивного дела. Определены основные направления его использования. Освещены такие аспекты как интеграция профессий, интеграция знаний, интеграция умений и др.

Ключевые слова: интегративный подход, профессиональная подготовка, направления, будущие специалисты, информационное, библиотечное и архивное дело.

Guzii I.S.

National University «Lviv Polytechnic»

POSSIBILITIES OF USE OF THE INTEGRATED APPROACH TO PROFESSIONAL PREPARATION FOR FUTURE FACTORS OF INFORMATION, LIBRARY AND ARCHIVE BUSINESS

Summary

The article analyzes the possibilities of using an integrative approach in the training of future specialists in information, librarianship and archival affairs. The basic directions of its use are determined. The following aspects are highlighted: integration of professions, knowledge integration, integration of skills, etc.

Keywords: integrative approach, professional training, directions of future specialists, informational, library and archival affairs.